

ÖZGE ERSU

Gezi Yazıları

VİYANA KUŞATMALARI VE KIRK YILLIK KAHVENİN ÖYKÜSÜ

Viyana'dan söz açıldığında ya da bu güzel başkenti gezerken aklımıza ilk gelenler arasında her an havaya karışan, burun deliklerimize girdikten sonra ruhumuzun rafine zevk merkezlerini okşayan, bizi kendine çeken kahve ve kokusu yer alır... Oysa beş yüz sene öncesine kadar kahveden habersiz yaşayan Viyana'da, geleneğin başlangıcını Türk ordularının yaklaşık yüz elli sene ara ile iki kez şehri kuşatmasında aramak gerekiyor.

Arzu ederseniz, önce kısaca kuşatmalara değinelim. Çünkü çocukluğumuzdan beri bize öğretilenlerde bazı yanlışlık ve eksiklikler var. Okuldaki tarih derslerini anımsayın, Viyana Kuşatmaları her zaman "Osmanlı'ya tüm Avrupa yolunu açacak kilit" olarak anlatıldı. Oysa Viyana'yı alsaydık, Avrupa'da hangi noktaya kadar ilerleyebilirdik, düşünmek gerekiyor.

1529'da Kanuni Sultan Süleyman ile Birinci, 1683 yılında da IV. Mehmet ile gerçekleştirilen İkinci Viyana Kuşatması'nı, kahramanlık edebiyatını bir kenara koyup akademik yöntemle değerlendirmeye çalışalım.

Aslında Osmanlı yönetiminde, planlama ve politik kurguların, en azından duraklama döneminin sonlarına kadar gerçekten benzersiz olduğunu görürüz. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman gibi bir deha, danışmanları ile verdiği kritik kararlarda, her türlü değişkeni hesap ederdi... Viyana bir şekilde alınsaydı bile, büyük bir olasılıkla fetihler daha batıya doğru devam etmeyecekti. Çünkü Kanuni, Ferdinand'a yalnızca bir ders vermek, Osmanlı'nın gücünü göstermek için Viyana'ya gelmişti. Daha Budin merkezli Macaristan'daki askeri yapıyı sağlamlaştırmadan Viyana ve devamına yürümek, stratejik ve lojistik açıdan doğru olmayacaktı.

Kahlenberg Tepe'sinden II. Viyana Kuşatması

Zaten umulandan sağlam bir direniş ilk kuşatmayı başarısız kılmış ve Ordu-yi Humayün, İstanbul'a dönmüştü. İkinci kuşatma ise, buna ön ayak olan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın kendi yaşamına mal olmuştur. Psikolojik savaş açısından da, Osmanlı Ordusu için çok büyük kayıptır. Bugün "Her Viyanalı, Türkleri durdurduğu için gurur duyar" denir.

Viyana duvarlarında kuşatmanın 300. yılı plaketi

Doğrudur, kuşatmanın dayandığı duvarlar, günümüzde Osmanlı gülleri ile yan yana duran ve benzer cümlelerin yazılmış olduğu plaketerle doludur. Bu kuşatmalar da beraberinde doğru yanlış efsaneleri ve hikayeleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin, son çare olarak Osmanlı ordusundaki lağımçıların, patlayıcı yerleştirmek üzere gece sur altlarını kazmaya başlamaları, bu gürültüleri duyan ve yerin altında sabah ekmek yapan fırıncıların durumu komutanlara haber vererek kahraman olmaları anlatılanların başında gelmektedir.

Kuşatma öncesi pide gibi düz hazırlanan “*Croissant*” (krosan çöreği), Viyana’lı fırıncılar tarafından kuşatma sonrası kahraman Polonyalı Kral Sobieski’ye Osmanlı Sancağı üzerindeki hilali andıran şekli ile sunulmuş. Daha sonra da tüm Avrupa’ya “Viyana Çöreği” (Viennoiserie) olarak yayılmış.

Hatta eşi XVI. Louis ile giyotin kurbanı olan Viyana’lı Marie Antoinette, tam adı ile Maria Antonia Josepha Johanna de Habsbourg-Lorraine, Fransa’ya gelin giderken bu alışkanlığı da yanında götürmüştü. Tuzlu bagel bile, şeklini simitlerimizden almış olabilir.

Kuşatmalarla ilgili bir diğer söylence de müzikle ilgili. Geri dönerken ağırlıklarını bırakan Osmanlı Ordusu’nun ganimetleri arasında, Mehter Takımı simballeri, kös davulları, hatta üçgen ziller (triangle) bulunmakta. Bu aletler, kuşatma sonrası Batı Müziği’ne girmiş. Aslında ağır, taşınması zor simbal ve davullar anlaşılabilir de, küçücük ve hafif üçgen zilin cebe konularak geri dönülebileceğini düşününce, gülümsemekten kendimizi alamıyoruz. Devletin zimmetli demirbaşını bırakmak hoş değil.

Sözü artık kahveye getirecek olursak, gerçekten de büyük ordu geri dönerken diğer tüm gereksiz ağırlıklarla beraber, çekilmemiş kahve çuvallarını da bırakmış geride... Surların dibindeki kahve çuvalları da kuşatma sonrası, gösterdiği kahramanlıklar nedeni ile Ukrayna asıllı Polonyalı Jerzy Franciszek Kulczycki’ye verilmiş.

Kulczycki’nin kahramanlığı da ilginç. Ukrayna’da doğan ve Belgrad’da bir süre çalışan bu genç, akıcı bir Türkçe öğreniyor. Daha sonra Viyana’da yaşamaya başlayan bu tüccar, şehir kuşatmanın sonlarına doğru açlıktan kırılırken bir gece Türk kıyafetleri giyip surlardan gizlice dışarı çıkıyor ve Mehter Marşları mırıldanarak Osmanlı Ordusu’nun uzağında konuşlanmış Lorraine Dükü Charles’a ulaşır, şehre çok yakında büyük bir Haçlı Ordusu’nun yardıma geleceğini öğreniyor, hemen geri dönüp bu bilgiyi Viyana’ya ulaştırıyor. Tam şehrin anahtarını Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’ya vermeyi düşünen Şehir Konsül Heyeti de, savunmaya son güçleri ile devam etme kararı alıyor.

Ukrayna - Polonyalı Jerzy Franciszek Kulczycki

Kulczycki ‘Hof Zur Blauen Flasche’ adlı kahvesinde

Kuşatma sonrası bu tüccar da, kendisine verilen çuval çuval kahve ile, Avrupa’nın üçüncü, Viyana’nın ilk kafesini Schlossergasse’de açmış. Adını da, “Hof Zur Blauen Flasche” yani “Mavi Şişenin Altındaki Ev” koymuş. Bu arada, Cappuchin rahip arkadaşı Marco d’Aviano da, acı kahveyi bal ve süt ile tatlandırıp köpürtmüştü, rengi de kendi elbisesine benzediğinden, Kutsal Roma İmparatoru 1. Leopold’e sunulan bu özel karışıma artık Cappuchino denmeye başlanmış.

Kulczky iyice tanınmaya başladığında, kahveyi Yeniçeri kıyafeti ile sunmaya başlamış. Osmanlı’nın hiç kullanmadığı sütü de bol tutmuş farklı tatlar bulabilmek için. İşte o günlerden sonra da kahve Viyana’nın adeta bir parçası olmuş.

Karlı bir 20 şubat 1694 sabahı, Kulczky yaşama veda etse de, günümüzde tüm Viyana Cafe sahiplerince “Pir”leri sayıldığından, anısı her sene Ekim ayında yapılan bir festivalle yaşatılıyor, cafe camlarına resimleri asılıyor. Bugün Viyana merkezde yer alan Klcsky Caddesi’nin başındaki bir binanın köşesinde de büstü yer almakta. Viyana’da iseniz en azından bir kere, adeta sanat eseri gibi pastalar yapan, kahve için onlarca seçeneği menüsünde sunan tarihi cafe’lerden birine mutlaka gidin... En güzelleri arasında Sacher, yaya yolu ve lüks alışverişin merkezdeki kilise ile kesiştiği noktaya yakın Kohlmarkt’taki Demel, Belediye Sarayı yanında Cafe Einstein, Cafe Mozart, Cafe Hawelka ve Central Cafe sayılabilir.

Bugün, tarih bilen her Viyanalı, kahvesinden ilk yudumu alırken bu ilginç, kahramanlıklarla dolu, renkli ve hüzünlü hikayeleri anıyordur herhalde...

Viyana’daki Kolschitzky Caddesi